

حسابداری شرکتهای بیمه (۳)

فرامرز روحانی

حسابهای کل و معین شرکتهای بیمه:

شرکتهای بیمه با توجه به وسعت عملیات بیمه‌ای و غیربیمه‌ای، در سیستم‌های مالی مورد استفاده خود عناوین حسابهای کل و معین متفاوتی را انتخاب نموده‌اند. بطور کلی عناوین حسابهایی که در این بخش ذکر شده است در همه شرکتهای بیمه ایرانی مورد استفاده قرار می‌گیرد، با این تفاوت که ممکن است چند حساب معین در یک حساب کل ادغام گردد. در معرفی حسابهای کل، به لحاظ آشنایی بیشتر با ماهیت حسابهای اتکایی هر یک از آنها به عنوان یک حساب کل معرفی شده است.

عنوانهای حسابهای کل

- ۱- بانکها
- ۲- اسناد نزد بانکها
- ۳- اسناد دریافتنی
- ۴- اسناد واخواستی
- ۵- سپرده‌ها و ودیعه‌های پرداختی
- ۶- تنخواه گردان
- ۷- سپرده سرمایه‌گذاری
- ۸- تمبر
- ۹- اوراق قرضه دولتی
- ۱۰- پس انداز قرض الحسنه
- ۱۱- پیش پرداختها
- ۱۲- بیمه‌گذاران باربری
- ۱۳- بیمه‌گذاران گروهی اشخاص

- ۱۴- سایر بیمه‌گذاران
- ۱۵- بیمه‌گران اتکایی
- ۱۶- بیمه مرکزی ایران
- ۱۷- وام بیمه‌گذاران عمر
- ۱۸- وام اتومبیل کارکنان
- ۱۹- وام ضروری کارکنان
- ۲۰- وام مسکن کارکنان
- ۲۱- سرمایه‌گذاری و مشارکت
- ۲۲- بدهکاران
- ۲۳- نمایندگان
- ۲۴- دارایی‌های ثابت مشهود
- ۲۵- دارایی‌های ثابت نامشهود
- ۲۶- بازپرداخت سود و سرمایه عمر
- ۲۷- حق بیمه و اگذاری اتکایی
- ۲۸- حق بیمه برگشتی
- ۲۹- حق بیمه برگشتی قبولی اتکایی
- ۳۰- خسارت قبولی اتکایی
- ۳۱- کارمزد و کارمزد منافع قبولی اتکایی
- ۳۲- سپرده قبولی اتکایی
- ۳۳- سود سپرده قبولی اتکایی
- ۳۴- خسارت پرداختی
- ۳۵- کارمزد پرداختی
- ۳۶- هزینه‌های پرسنلی
- ۳۷- هزینه‌های اداری
- ۳۸- هزینه‌های بیمه‌گری
- ۳۹- موجودی انبارها
- ۴۰- حساب انتظامی
- ۴۱- سرمایه
- ۴۲- سود و زیان سنواتی
- ۴۳- سود قابل تخصیص
- ۴۴- ذخایر فنی
- ۴۵- اندوخته‌ها
- ۴۶- سایر ذخایر
- ۴۷- سپرده‌های دریافتی
- ۴۸- بستانکاران
- ۴۹- برگشتی‌های پرداختی
- ۵۰- پیش دریافتها
- ۵۱- حق بیمه
- ۵۲- خسارت و اگذاری اتکایی
- ۵۳- کارمزد و کارمزد منافع و اگذاری اتکایی
- ۵۴- سپرده و اگذاری اتکایی
- ۵۵- سود سپرده و اگذاری اتکایی
- ۵۶- حق بیمه قبولی اتکایی
- ۵۷- خسارت بازیاختی
- ۵۸- سایر درآمدها
- ۵۹- سود و زیان (عملکرد)
- ۶۰- طرف حساب انتظامی

شرح حسابهای کل و معین:

عنوانهای تعداد بسیاری از حسابهای کل شرکتهای بیمه نظیر حسابهایی است که در سایر مؤسسه‌های تجاری از آنها استفاده می‌شود. حسابهای معین در شرکتهای بیمه با توجه به نوع عملکرد این گونه مؤسسه‌ها تعیین شده است. از آنجایی که اکثر شرکتهای بیمه از سیستم مکانیزه مالی استفاده می‌نمایند هر حساب کل به چندین حساب معین و حسابهای معین به حسابهای تفکیک شده‌تری تحت عنوان حساب تفضیلی

تقسیم شده‌اند.

در شرح حساب‌های کل و معین به توضیح در خصوص حساب‌هایی که منحصرأ در حسابداری شرکت‌های بیمه مورد استفاده قرار می‌گیرند خواهیم پرداخت، با این تذکر که شرح حساب‌های مربوط به عملیات اتکایی در قسمت دوم این مقاله آورده شده است.

حساب تمبر: صدور برخی از بیمه‌نامه‌ها از جمله بیمه‌نامه‌های باربری، نیاز به ابطال تمبر دارایی بر روی بیمه‌نامه‌های صادره دارد تمبر خریداری شده ابتدا به عنوان دارایی در این حساب ثبت و در پایان سال به میزان تمبر مصرفی، از این حساب برگشت و به حساب هزینه‌های بیمه‌گری انتقال داده می‌شود.

حساب بیمه‌گزاران باربری: از آنجایی که حق بیمه بسیاری از بیمه‌نامه‌های وارداتی باربری، همزمان با گشایش اعتبار از سوی بانک به حساب شرکت‌های بیمه واریز می‌گردد، در زمان صدور بیمه‌نامه، حق بیمه مربوطه به حساب بدهکار (بیمه‌گزاران باربری) منظور و با دریافت حق بیمه و یا ابطال بیمه‌نامه از این حساب برگشت می‌شود.

حساب بیمه‌گزاران گروهی اشخاص:

حق بیمه اکثریت قریب به اتفاق بیمه‌نامه‌های عمر، حوادث و درمانی گروهی به صورت ماهیانه وصول می‌شود، به همین لحاظ در زمان صدور بیمه‌نامه، کل حق بیمه به حساب بدهکار (بیمه‌گزاران گروهی) منظور و با دریافت حق بیمه از این حساب برگشت می‌شود. حساب کل بیمه‌گزاران گروهی اشخاص به حساب‌های معین حوادث، عمر و درمانی تقسیم و هر یک از حساب‌های معین در حساب‌های تفصیلی به نام بیمه‌گزاران تفکیک می‌شود.

حساب سایر بیمه‌گزاران: بدهی بیمه‌گزارانی که حق بیمه بیمه‌نامه‌های (غیر

از اشخاص) خود را به صورت تعهدی بدون

تحویل چک یا سفته انجام می‌دهند در این حساب ثبت می‌شود. با پرداخت اقساط توسط بیمه‌گزاران در سر رسیدهای توافق شده، اقساط پرداختی از این حساب برگشت می‌شود. حساب کل (سایر بیمه‌گزاران) به حساب معین «اشخاص حقیقی» و «اشخاص حقوقی» تفکیک و در حساب تفصیلی برای هر یک از بیمه‌گزاران، یک حساب افتتاح می‌شود.

حساب بیمه‌گران اتکایی: مانده صورتحساب‌های عملیات اتکایی فی مابین با بیمه‌گران اتکایی در این حساب ثبت می‌شود. معین این حساب عبارتند از «بیمه‌گران داخلی» و «بیمه‌گران اتکایی خارجی»، در حساب‌های معین برای هر یک از بیمه‌گران اتکایی حساب جداگانه در نظر گرفته شده است.

حساب بیمه مرکزی ایران: عملیات فی مابین با بیمه مرکزی، اعم از عملیات اتکایی و سایر فعالیت‌های مالی در این حساب ثبت می‌شود و حساب‌های معین به عنوان‌های «اتکایی اجباری»، «اتکایی اختیاری»، «متفرقه» و «ارزی» قابل تفکیک است.

حساب وام بیمه‌گزاران عمر: وام‌های

پرداختی به بیمه‌گزاران عمر از محل ارزش بازخرید بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز، در این حساب ثبت می‌شود. برای هر یک از وام‌گیرندگان یک حساب جداگانه در حساب‌های معین افتتاح می‌شود.

حساب سرمایه‌گذاری و مشارکت:

اقلام سرمایه‌گذارهای شرکت‌های بیمه از محل ذخایر فنی، مطابق آیین‌نامه شماره ۱۲ بیمه مرکزی ایران به جز سپرده‌های بانکی و اوراق قرضه دولتی، در این حساب ثبت می‌شوند. برای هر یک از سرمایه‌گذاری‌ها و مشارکت‌ها حساب جداگانه در حساب‌های معین افتتاح

می‌گردد.

حساب نمایندگان: اقلام بدهکاری و بستان کاری نمایندگان بیمه (حقیقی، شرکت‌ها، کارگزاران) از بابت عملیات بیمه‌ای، کارمزد و ... در این حساب ثبت می‌شود. برای هر یک از نمایندگان در حساب‌های معین، حساب جداگانه‌ای در نظر گرفته می‌شود.

حساب بازپرداخت سود و سرمایه

بیمه عمر: پرداخت تعهدهای بیمه‌نامه‌های عمر و پس‌انداز در پایان مدت بیمه‌نامه و یا ارزش بازخرید این بیمه‌نامه‌ها تحت عنوان حساب «بازپرداخت سود سرمایه عمر» ثبت می‌شود.

حساب حق برگشتی: حق بیمه،

بیمه‌نامه‌هایی که به هر علت با صدور الحاقیه، برگشت و یا ابطال می‌شود در این حساب ثبت می‌شود. حساب‌های معین بر اساس هر رشته بیمه‌ای تعیین و در حساب‌های تفصیلی برای هر واحد صدور، یک حساب در نظر گرفته می‌شود.

حساب کارمزد پرداختی: کارمزد و

هزینه صدور بر طبق آیین‌نامه شماره ۲۹ مصوب شورای عالی بیمه به نمایندگان پرداخت و در این حساب ثبت می‌شود. حساب معین کارمزد پرداختی به تفکیک رشته‌های بیمه‌ای تعیین شده است.

حساب ذخایر فنی: شرکت‌های بیمه

مکلف می‌باشند برای انجام تمام تعهدهایی که به عهده دارند. ذخایر فنی را برای بیمه‌های زندگی و غیرزندگی بر اساس آیین‌نامه‌های مصوب شورای عالی بیمه محاسبه و در دفاتر مالی ثبت نمایند. ذخایر فنی از اقلام تعیین‌کننده در ترازنامه و صورت حساب سود و زیان می‌باشد و این ذخایر تحت عناوین: (ذخیره فنی حق بیمه)، (ذخیره حق بیمه برگشتی)، (ذخیره فنی تکمیلی)، (ذخیره خسارت معوق)، (ذخیره فنی خطرات طبیعی)، (ذخیره

ریاضی) و (ذخیره مشارکت در منافع بیمه‌گزاران عمر) در دفاتر معین ثبت می‌شود.

مقررات و نحوه محاسبه ذخایر فنی شرکت‌های بیمه:

۱- ذخیره حق بیمه: ۴۰٪ حق بیمه بیمه‌نامه‌های صادر شده در طول سال به اضافه حق بیمه‌های قبولی، پس از کسر حق بیمه واگذاری (سهم نگهداری) به استثنای بیمه‌های بدنه اتومبیل و شخص ثالث که ۴۵٪ حق بیمه سهم نگهداری را ذخیره حق بیمه تشکیل می‌دهد و بیمه‌های باربری که به ترتیب ذیل ذخیره حق بیمه آن محاسبه می‌شود. ۵۰٪ حق بیمه بیمه‌نامه‌های صادره ظرف سال پس از کسر حق بیمه واگذاری اتکایی + ۲۰٪ حق بیمه‌های صادره سال قبل پس از کسر حق بیمه‌های واگذاری اتکایی.

۲- ذخیره حق بیمه برگشتی: ۵۰٪ نسبت حق بیمه‌های برگشتی در سه سال قبل به کل حق بیمه‌ها (صادر و قبولی) در سه سال قبل ضرب در حق بیمه سهم شرکت در سال جاری.

ذخیره حق بیمه برگشتی = حق بیمه سهم شرکت در سال جاری × کل حق بیمه‌های صادره در سه سال قبل ۵۰٪
حق بیمه‌های برگشتی در سه سال قبل

۳- ذخیره فنی تکمیلی: ۱۰٪ حق بیمه‌های سال پس از کسر حق بیمه واگذاری به اضافه ذخیره فنی تکمیلی که از سال قبل منتقل شده است.

۴- ذخیره فنی خطرات طبیعی: ۲/۵٪ کل حق بیمه‌های دریافتی پس از کسر حق بیمه واگذاری (سهم نگهداری) کلیه رشته‌های بیمه، به اضافه ذخیره فنی خطرات طبیعی که از سال قبل منتقل شده است.

۵- ذخیره خسارت معوق: به میزان جمع برآورد خسارت اعلام شده در دست

رسیدگی در آخر سال پس از کسر سهم بیمه‌گران اتکایی محاسبه می‌شود.

۶- ذخیره ریاضی: میزان ارزش فعلی تعهدهای بیمه‌گر (اعم از سرمایه و مستمری‌ها) و ارزش فعلی تعهدهای بیمه‌گزاران با رعایت مبانی فنی مورد استفاده در محاسبه حق بیمه به نسبت سهم نگهداری شرکت محاسبه می‌شود.

۷- ذخیره مشارکت در منافع بیمه‌گزاران عمر: عبارتست از درصدی از منافع حاصل از معاملات بیمه‌های زندگی و سرمایه‌گذاری ذخایر فنی بر اساس آیین‌نامه شماره ۱۳ شورای عالی بیمه.

حساب برگشتی‌های پرداختنی: حق بیمه برگشتی قابل استرداد بیمه‌گزاران در صورت عدم حضور بیمه‌گزار جهت دریافت وجوه، در این حساب ثبت و با مراجعه بیمه‌گزار از این حساب پرداخت می‌گردد. در حساب‌های معین، به تفکیک رشته‌های بیمه حساب جداگانه افتتاح می‌شود.

حساب حق بیمه: در حساب حق بیمه، حق بیمه‌ها پس از کسر تخفیف‌ها و نظایر آن بدون در نظر گرفتن کارمزد و هزینه‌های صدور ثبت می‌شود. مهمترین منابع درآمد شرکت‌های بیمه، حق بیمه‌هایی است که از طریق صدور بیمه‌نامه در رشته‌های مختلف بیمه‌ای بدست می‌آورند و حساب حق بیمه بیانگر جمع درآمد حاصل از فروش بیمه‌نامه در طی دوره می‌باشد. حساب‌های معین حق بیمه به تفکیک رشته‌های بیمه‌ای تعیین شده است.

حساب خسارت بازبافتی: شرکت‌های بیمه با پیگیری پرونده‌های خسارت‌های پرداختی، در مواردی موفق به دریافت خسارت پرداختی از مقصرین حادثه می‌گردند. اقلام دریافتی از این بابت از حساب خسارت برگشت نمی‌شود بلکه تحت عنوان خسارت بازبافتی ثبت می‌شود. حساب‌های معین تحت عناوین

رشته‌های بیمه‌ای تفکیک شده است.

حسابداری شعب شرکت‌های بیمه:

شرکت‌های بیمه به منظور گسترش قلمرو بازار خود، اقدام به تأسیس شعبه در اقصی نقاط ایران و جهان نموده‌اند و همین امر سبب شده است که به لحاظ انجام امور مالی خود سیستم‌های متفاوتی را انتخاب نمایند. مرکز و شعب شرکت‌های بیمه در ایران دارای یک «شخصیت حقوقی» بوده و از شخصیت حقوقی مستقل پیروی نمی‌نمایند.

حسابداری شعب شرکت‌های بیمه در ایران از یکی از دو روش ذیل پیروی می‌نماید:

۱- حسابداری شعب: سیستم متمرکز

۲- حسابداری شعب: سیستم غیرمتمرکز

۱- شعب با سیستم حسابداری متمرکز

در این سیستم، مرکز کلیه عملیات و رویدادهای مالی شعب را به منزله فعالیت‌های خود قلمداد نموده و در دفاتر به ثبت می‌رساند. شعب ناگزیر به گزارش کلیه فعل و انفعالات مالی خود و ارسال مدارک مالی شعبه به مرکز می‌باشند. شرکت‌های بیمه‌ای که از این روش استفاده می‌نمایند، با توجه به حجم دریافت و پرداخت شعب و حدود اختیارات تفویض شده، اطلاعات و مدارک وصول حق بیمه را که معمولاً به حساب‌های جاری خاص شرکت در محل استقرار شعب واریز می‌شود را هر پانزده روز و یا ماهیانه از شعب دریافت و در دفاتر مرکز به ثبت می‌رسانند.

رشد سریع شعب در تولید و اعطای اختیارات وسیع در پرداخت خسارت به آنها، حجم بسیار بالای عملیات مالی را ایجاد می‌نماید این مسایل مشکلات بسیاری را در سیستم متمرکز سبب خواهد

علاوه بر حساب‌های یاد شده دو حساب «کنترل حساب‌ها» و «فی مابین با شعب» از جمله حساب‌های مورد استفاده در حسابداری مرکزی می‌باشد.

حسابداری کل (تمرکز حساب‌ها)

به منظور تهیه صورتهای اساسی مالی (سود و زیان و ترازنامه) کلیه شعب و حسابداری مرکز موظفند، تراز آزمایشی عملکرد ماهیانه خود را جهت ثبت در دفاتر حسابداری کل (تمرکز حساب‌ها) ارسال نمایند. در دفاتر مالی حسابداری کل صرفاً مانده گردش عملیات حساب‌های شعب و مرکز ثبت می‌شود. حسابداری کل مسؤلیت رفع مغایرت‌ها فی مابین شعبه با شعبه و شعبه با مرکز را به عهده دارد، بدین ترتیب که می‌بایست در پایان هر دوره مالی که دفاتر حسابداری کل بسته می‌شود، مانده «حساب فی مابین با مرکز» با مانده «حساب فی مابین با شعبه» برابر گردد ضمن آنکه مانده «حساب کنترل» نیز صفر باشد.

- حسابداری شعبه

- حسابداری مرکزی

- حسابداری کل (تمرکز حساب‌ها)

عناوین حساب‌های کل حسابداری شعبه در سیستم غیر متمرکز :

حساب‌های مورد استفاده در حسابداری شعبه با توجه به عملکرد شعب که شامل دریافت حق بیمه، پرداخت خسارت و هزینه‌های اداری و پرسنلی می‌باشد تعیین شده است. بدیهی است حساب‌هایی که در شعبه مورد استفاده قرار نمی‌گیرد در دفاتر حسابداری مستقل شعبه نیز ثبت نمی‌گردد. حساب‌های کل مورد استفاده در شعبه عبارتند از : حساب‌های عنوان شده در بخش حساب‌های کل شرکت‌های بیمه بجز ردیف‌های ۹، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۷، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵ و ۵۶ که مورد استفاده شعبه نیست.

عناوین حساب‌های کل حسابداری مرکزی در سیستم غیر متمرکز :

حسابداری مرکزی که یکی از واحدهای مالی مرکز به شمار می‌آید با دو شیوه می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. یک روش آنکه علاوه بر ثبت عملیات مربوط به حسابداری مرکزی نسبت به ثبت عملیات شعبه مرکزی نیز اقدام نماید و روش دوم آنکه شعبه مرکزی نیز مانند سایر شعب دارای حسابداری غیر متمرکز مستقل باشد و صرفاً در حسابداری مرکزی عملیات مربوط به حسابداری مرکزی و حساب‌های فی ما بین شعب ثبت گردد. حساب‌های کل مورد استفاده در حسابداری مرکزی عبارتند از حساب‌های عنوان شده در بخش حساب‌های کل شرکت‌های بیمه بجز حساب‌های مربوط به سرمایه، اندوخته و ذخیره و سود و زیان.

شد. بطور نمونه می‌توان از موارد ذیل نام برد :

- تعداد زیاد حساب‌های جاری شرکت نزد بانک‌ها که تهیه صورتحساب‌های مغایرت آنها مستلزم وقت و نیروی انسانی زیاد است.

- مشکلات مربوط به نقدینگی: به علت استفاده از تنخواه گردان برای پرداخت‌های شعب، سبب می‌شود بطور دائم مبالغ هنگفتی از نقدینگی شرکت جهت پرداخت‌های احتمالی در حساب‌های جاری تنخواه گردان بلا استفاده باشد.

- تاخیر در ثبت حساب‌های شعب و مشکلات در رفع مغایرت‌ها با توجه به گذشت زمان.

۲ - حسابداری شعب با سیستم غیر متمرکز

اکثر واحدهای تجاری در پیروی از اصل عدم تمرکز، یا محدودیت‌های قانونی ترجیح می‌دهند که شعب آنها از دفاتر مستقل حسابداری استفاده نمایند. در این گونه موارد مرکز پس از دریافت صورتهای مالی شعب، آنها را با صورتهای مالی خود ادغام نموده و اقدام به تنظیم صورتهای مالی جدیدی که حاوی عملکرد وضعیت مالی مرکز و شعب است، می‌نماید. از آنجا که شعبه و مرکز هر کدام مستقلاً اقدام به ثبت عملیات مالی می‌نمایند، سیستم حسابداری آنان غیر متمرکز نامیده می‌شود. میزان اختیارها، قلمرو فعالیت و بودجه شعب به وسیله مرکز تعیین می‌گردد.

اگرچه درجه اختیارهای شعب با یکدیگر متفاوت است، اما حسابداری و روش ادغام حساب‌های آنان تابع ضوابط معینی می‌باشد. در شرکت‌هایی که از سیستم حسابداری غیر متمرکز استفاده می‌نمایند، سه سازمان حسابداری ایجاد شده است: